

Japó 1990

El viatge del president Pujol i dels consellers econòmics de la Generalitat, acompanyats d'un grup d'industrials catalans —amb una ambaixada de la nostra moda jove que té una clara febre creadora—, ha estat, en tots els aspectes que es plantejaven, un èxit positiu. L'atansament dels catalans és un esforç de comprensió i simpatia. Crec que és un bon procediment, potser l'únic, per a establir una col·laboració, perquè el Japó fou sempre misteriós i incompreensible per als occidentals. I ara encara potser ho és més, perquè resulta desconcertant un país que ha sabut conservar les regles quasi sagrades de la tradició —una tradició instituïda rígidament al segle XIX— amb les exigències d'un modernisme esperonat fins al límit, convertit en una mena de moviment continu; el dinamisme pel dinamisme.

Es necessari, potser, donar unes petites dades. En els seus 377.801 quilòmetres quadrats, l'arxipèlag japonès és un món superpoblat. Una gran part de l'obsessionant demografia resideix en zones molt concretes que són les grans capitals, començant per Tòquio i acabant per Osaka. A les illes hi ha contrades molt pobres, semidesèrtiques, on la població és bastant escassa. Al costat d'això hem de dir que el Japó comporta una considerable població de vells, encara que en aparença sembla envaïda per mirades de nens uniformats amb l'abillament convencional de les seves respectives escoles. Assenyalem, però, que el japonès té el rècord de longevitat, molt més que els holandesos, suïssos o suecs. Per a concretar, els homes viuen una mitjana de 72,61 anys i les dones de 81,39 anys. Els vells es retiren molt joves —als cinquanta-cinc anys— però en aquest moment els ha envaït la pruija de treballar més, de no ser considerats com uns retirats i demanen que l'edat límit es retardi fins els seixanta o els seixanta-cinc anys. Això és una mica incompreensible entre nosaltres, en la gloriosa Europa, gandula i displicent. Però encara són més eloqüents les xifres sobre el treball, un japonès treballa una mitjana de tres mil ho-

res per any. Recordem que en el país que els segueix, els nord-americans, aquesta xifra és de 1.924. A Europa, a França i Alemanya que són els països on es treballa més, les xifres descendeixen de 1.794 i 1.656, respectivament. Aquesta follia del treball, aquestes hores suplementàries o anys d'hores suplementàries, ha produït una nova malaltia que els japonesos anomenen *kanoshi, surmenage*, o la *pokkuri byo*, la mort sobtada, que comencen a ser uns problemes mèdics a la comunitat japonesa.

Així, doncs, no és estrany que els grans èxits econòmics i el miracle japonès, sense deixar de ser un misteri, potser externament no és tan miracle. Els que havien cregut que el Japó tenia una gran habilitat comercial, lligada amb uns extraordinaris dots per a la imitació i per al perfeccionament de les tècniques existents, potser haurien de reflexionar sobre aquesta visió desenfocada i insuficient. Perquè fins ara el Japó és l'únic país que ha llançat un programa científic i tecnològic per al segle XXI, amb unes solucions que representen unes profundes i originals capacitats creadores.

Jo vaig estar al Japó ara fa gairebé trenta anys. Hi vaig romandre el temps suficient per a escriure uns reportatges superficials, d'aproximació, tímids, un xic perplexos, però que avui tenen la gràcia d'una ingenuïtat minuciosa i una objectivitat entre badoca i fidel. Els he rellegit, i m'he adonat que llavors obsessionava els japonesos reconstruir el país, fita que han assolit a bastament i potser ultrapassat. En l'aspecte superficial Tòquio està superreconstruït. El problema és que els japonesos no saben frenar i és possiblement aquesta la seva vulnerabilitat i també la seva qualitat més visible. Són eminentment competidors i la constant baixa de preus del seus productes, no tan sols actua d'una manera devastadora en les seves exportacions, sinó també dins de l'economia interior. Tan sols els afers més competitius i triomfadors poden sobreviure. En la llista de les vint-i-cinc empreses més importants del món, divuit són japoneses, i les quatre primeres també ho són: NIT, Mitsu-

Intimitat,
d'Andreu Alfaro

bishi, Simitomo, i Dai Ichim Kargio. Si s'ha de creure en les afirmacions del president del Sumitomo Bank, que és el primer del món, la majoria d'aquestes grans empreses, disposa d'una capacitat tan al·lucinant de generar beneficis que els seus excedents de capital els permet no utilitzar les banques.

Durant la meua breu estada, insuficient, repeteixo, per fer més que aquestes remarques sobre l'estranger, m'he adonat que molt al contrari del que es diu, els japonesos estan molt poc americanitzats pels Estats Units i menys occidentalitzats per Europa. Malgrat el seu aspecte extern i l'abillament occidental, conserven possiblement la part més essencial de les estructures de l'antic Japó. Un exemple potser serà suficient.

Tot i haver-hi tants japonesos que parlen

anglès, continua sent molt difícil entendre'ls fins i tot per als anglesos o nord-americans. Kenji Nakagami, un dels gran escriptors japonesos que encara no té cinquanta anys i és un home rampellut, inconformista, vital i despeninat, gran client de bars i fumador furiós, fa unes reflexions serioses i escorxades, sense embuts. Segons Nakagami, el japonès segueix encara el "model de servitud mental" lligat a la ideologia imperial. És a dir, un Japó lacònic, eficaç, organitzat, productiu, un producte que —segons aquest intel·lectual— està destinat primer a l'exportació i després s'ha imposat, gràcies a l'èxit, als japonesos mateixos. Aquest esperit es revela en el respecte per les formes, en l'acceptació de l'autoritat, en la docilitat davant de la jerarquia, en l'absència d'esperit de revolta i en l'aferissament en el treball i el sistemàtic refús de l'individualisme. Encara que l'autoritat de l'emperador sigui simbòlica i dissimulada,

da i elegant, incompreensible per als occidentals, ha creat una civilització de maneres refinades, on l'individualisme sembla ser bastant exclòs, a part naturalment, els grans personatges triomfals de la indústria o de la banca. Segons Nakagami, aquesta ideologia japonesa, està dotada d'una formidable fagocitosi, és a dir, de la capacitat d'englobar, destruir o estovar els elements de revolta més diversos.

Les temptatives de revoltes han estat innumbrables durant el passat i també en el present. En el temps de la societat agrària prenen forma de grans aixecaments de camperols; en la nostra època s'han vist grans protestes d'estudiants, sobretot en els anys seixanta, i avui s'evidencien en les manifestacions dels ecologistes contra les explotacions industrials abusives. En els breus dies que hem estat a Tòquio n'hem vist algunes, molt ben organitzades, amb uns policies al davant, que més aviat semblaven mestres de cerimònies. El que és evident, i això també ha succeït a Occident, és que tots aquests moviments són absorbits per la societat, i els joves més esvelts i desafiadors acaben aollant-se dolçament en el trencaclosques dels quadres de les empreses més respectables i amb la invariable cortesia, amb el somriure etern del japonès, sostenen, amb polida eficàcia, les formes més conservadores.

Sota la bonhomia del somriure —que pot emmascarar la perplexitat i de vegades el dubte—, la gent viu qui sap quins misteris. Jo crec que ni el somriure ni la cortesia, ni els partits presos i les idees fixes han de negar-nos un fet que és evident. Els japonesos no tan sols són els primers en la tecnologia i en les experiències pràctiques aplicades, sinó que d'un temps ençà aprofundeixen les recerques fonamentals. I han confeït un programa que han ofert a Occident, on s'invita a "realitzar una reforma fonamental dels camins actuals de la ciència i de la tecnologia que permetrà minvar el nostre consum d'energia, reduir els problemes de tipus ecològic i, en conseqüència, contribuir a resoldre els grans enigmes que ens esperen si la nostra societat continua creixent en el curs del pròxim segle".

També Daisaku Ikeda, president de la més important societat búdica del Japó, es referma en opinions ecològiques i espirituals: "hem d'orientar i trobar la millor direcció pel progrés del futur. Per sobreviure en aquest món, l'home haurà de transformar radicalment la seva manera de viure, i la seva concepció de la natura. Ha de deixar de veure la natura com una propietat que es pot usar, destruir i conquerir per sa-

tisfer el seu propi interès. No és cert, l'única manera de prosperar en aquest planeta és acceptar amb puresa la participació en la vida, al costat de tots els éssers animats". Però no es limiten a aquestes opinions vagues. Ofereixen possibilitats de progressos científics considerables en el domini de la biologia, de la medicina, de les tècniques agrícoles. Aquest gegantí programa científic i tècnic —diuen— que pot canviar l'avenir del món".

Aquestes petites observacions són la impressió d'un viatger interessat per aquest fet humà que és el Japó, i que tan sols ha estat uns dies en contacte amb el món del Tòquio dels carrers, parlant amb editors, industrials, algun vell amic... Quan vaig escriure aquells reportatges, als inicis dels anys seixanta, el Japó vivia en una certa perplexitat, en una cruïlla angustiosa i indecisa. No se sabia com es desenvoluparia el futur. Ara sabem com ho ha fet i que defensa la idea que, per al pròxim segle XXI, la civilització no ha de ser un combat de les grans superpotències, sinó una harmonia de cogestió.

Evidentment, els japonesos no tan sols tenen moltes coses a vendre, sino moltes idees a suggerir. I la primera és la de la palesa insinuació —feta amb la cortesia més ensucrada— que Occident, o col·labora amb ells o serà colonitzat gradualment, amb una dolcesa narcòtica. Com he assenyalat, l'enigma del veritable esperit dels japonesos, que no tan sols es planteja a un viatger inexpert com jo, sinó als intel·lectuals i polítics que s'hi han apropat, és que el Japó no és el que estem veient. Que amaga alguna cosa més darrere del *trompe-l'oeil* que ens presenten. El seu somriure, sobre la gravetat de l'ívor, és massa lleu i delicat. Recordo que Zeami, el famós autor del teatre popular kabuki, deia parlant de Fuji, la muntanya estimada dels japonesos: "És remarkable i perfecte, no tan sols per la seva altitud i la seva simetria, sinó també per la seva profunditat". No oblidem que el Fuji-Yama, amb el seu cim cobert de neu, i la magnífica vegetació i els llacs que l'envolten, és un volcà, amb totes les seves forces tel·lúriques, ardents i contingudes, en el seu interior. És la muntanya més alta del país, magnífica i espectacular però, com adverteix Zeami, hi ha alguna cosa més: la profunditat. Els japonesos poden arribar a ser els més alts. La punta de la llança de la civilització tècnica, els més ràpids, els més treballadors, el més escarrassats i liberals. Però també, segons aquesta frase llançada per Zeami en un escenari popular, podrien ser els més profunds. *Nèstor Lujan*

aquest esperit continua.

Però hi ha el Japó visible, el de l'exces d'aplicació, i de la tossuda disciplina: la producció per càpita és la més elevada de les societats industrials, l'atur és raríssim, la misèria no existeix, la societat sembla estable i homogènia, la política moderada, i el fanatisme està substituït per una gran tolerància. Evidentment, Tòquio és l'única gran ciutat del món —prop de tretze milions d'habitants— on és possible passejar sense risc tothora, dia i nit, lliure i despreocupat, fins i tot pels barris més entregats a l'indiscriminat i fabulós hedonisme que han inventat els japonesos últimament per compensar les monotonies laborals. Per totes bandes es veu que el respecte pels altres, la tolerància extrema, una religiositat esborra-